

UNCITRAL KOMİSYONU
58. OTURUMU
7 -23 TEMMUZ 2025 (VİYANA)

1. YATIRIMCI-DEVLET UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ (INVESTOR-STATE DISPUTE SETTLEMENT- ISDS) REFORMUNUN TEMEL UNSURLARINDAN BİRİ OLAN ULUSLARARASI YATIRIM UYUŞMAZLIKLARININ ÖNLENMESİ VE HAFİFLETİLMESİNE (DISPUTE PREVENTATION AND MITIGATION) İLİŞKİN ARAÇ SETİ'NİN (TOOLKIT) KABULÜ

Bilindiği üzere UNCITRAL Çalışma Grubu III (WG III), 2020 yılından itibaren “yatırım uyuşmazlıklarının önlenmesi ve hafifletilmesi” başlığını, ISDS (Yatırımcı-Devlet Uyuşmazlık Çözümü) reformunun temel unsurlarından biri olarak ele almaktadır.

Çalışma Grubu III, Ekim 2020'daki 39. Oturumunda çalışma notu (A/CN.9/WG.III/WP.190) temelinde uyuşmazlıkların önlenmesi ve hafifletilmesi konusunu gündemine almış; Mart 2023'teki 45. oturumda Dünya Bankası Grubu (World Bank Group) ile birlikte taslak bir rehber (A/CN.9/WG.III/WP.228) ve en iyi uygulamalar derlemesini hazırlamış; Ocak 2024'teki 47. oturumda taslak rehber (A/CN.9/WG.III/WP.235)'i ele alarak yazılı görüşler ve 7-8 Mart 2024 tarihli Brüksel oturumlar arası toplantısı (A/CN.9/WG.III/WP.242) ışığında güncelleme görevi vermiş; Nisan 2024'teki 48. oturumda ise metnin farklı devlet uygulamalarını derleyen bir **Araç Setine** dönüştürülmesini kararlaştırmıştır. Komisyon, 57. oturumunda taslak araç setini (A/CN.9/1185) Devletlerin görüşlerine açmış; 58. oturumda güncellenmiş sürümü (A/CN.9/1220) müzakere edip gerekli düzeltmeleri belirlemiş ve **21 Temmuz 2025** tarihli **1254. Toplantısında** Araç Seti'ni oybirliğiyle kabul ederek Sekreteryayı metni Komisyon kararlarına uygun biçimde nihai hâle getirmekle görevlendirmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 9).

Bu gelişme, Komisyonun 2017'de verdiği görev doğrultusunda ve UNCITRAL Çalışma Grubu III tarafından üzerinde çalışılan yatırımcı-devlet uyuşmazlıklarının çözümü (ISDS) reformunda ileri bir adımı temsil etmektedir.

Araç Seti, Devletlerin yatırım uyumsuzluklarını önlemek ve hafifletmek için etkili tedbirleri belirlemeleri ve uygulamaları konusunda yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Belirli çözüm yollarını dayatmak ya da “en iyi uygulamalar”ı teşvik etmek yerine, Araç Seti hâlihazırda Devletler tarafından kullanılan çeşitli yaklaşımları sunmaktadır. Her Devletin kendi hukukî ve kurumsal çerçevesine dayanarak kendi yaklaşımını geliştirmesi gerektiğini kabul etmektedir. Bu bakımdan, Araç Seti istikrarlı ve öngörülebilir bir yatırım ortamını desteklemek üzere pratik içgörüler sunan ve tecrübeleri paylaşan bir bilgi kaynağı olarak hizmet etmektedir. Uyuşmazlık öncesi safhaya odaklanan Araç Seti, Devletlerin şikâyetleri resmî hukukî uyumsuzluklara tırmanmadan önce ele almasına ve uygun olduğunda arabuluculuk dâhil dostane çözümleri araştırmasına yardımcı olmayı hedeflemektedir.

i. ARAÇ SETİ’NİN KABULÜ ÖNCESİ KRONOLOJİ

Çalışma Grubu III, Ekim 2020’de yapılan 39. oturumunda, çalışma notu (A/CN.9/WG.III/WP.190)’a dayanarak uyumsuzlukların önlenmesi ve hafifletilmesi konusunu ön değerlendirmeye tabi tutmuş ve Sekreteryadan bu konuda çalışmayı sürdürmesini istemiştir (A/CN.9/1044, para. 26). Mart 2023’teki 45. oturumda, Dünya Bankası Grubu ile, yatırım uyumsuzluklarının önlenmesi ve hafifletilmesine ilişkin bir taslak rehber (A/CN.9/WG.III/WP.228) ile en iyi uygulamaların derlemesini içeren gayri resmî bir belge hazırlanmıştır. Sekreteryadan, en iyi uygulama örneklerini de içeren ve esas olarak Devletlere yardımcı olmayı amaçlayan, uyumsuzlukların önlenmesi ve hafifletilmesine yönelik araçlara dair dayatıcı olmayan bir rehber belgeye metni dönüştürmesi istenmiştir (A/CN.9/1131, para. 52).

Ocak 2024’te yapılan 47. oturumda, Çalışma Grubu III uluslararası yatırım uyumsuzluklarının önlenmesi ve hafifletilmesine ilişkin taslak rehberi (A/CN.9/WG.III/WP.235) ele almıştır. Sürenin sınırlı olması nedeniyle, Sekreteryaya, yazılı yorumlara ve Çalışma Grubu III’ün 7. oturumlar arası toplantısında (7–8 Mart 2024, Brüksel, A/CN.9/WG.III/WP.242) alınan girdilere dayanarak taslak rehberi güncelleme görevi verilmiştir (A/CN.9/1161, para. 112).

Nisan 2024’teki 48. oturumda, Çalışma Grubu III taslak rehberin revize edilmiş sürümünü incelemiştir. Müzakerelerin ardından Sekreteryaya, farklı Devlet uygulamalarını

derleyen ve Çalışma Grubu'nun müzakerelerini yansıtan bir araç seti (toolkit) biçiminde metni hazırlaması (A/CN.9/1167, para. 80–83) ve Komisyonun değerlendirmesine sunması görevi verilmiştir.

Komisyon, 57. oturumunda, uyuşmazlıkların önlenmesi ve hafifletilmesine ilişkin taslak araç setini (A/CN.9/1185) görüşmüş ve Sekreteryadan taslak araç setini Devletlerin yorum ve geri bildirimlerine sunmasını istemiştir, bunun üzerine araç setinin güncellenmiş bir sürümü hazırlanmıştır. (A/CN.9/1220)

Komisyon, 58. oturumunda, araç setinin güncellenmiş sürümünü (A/CN.9/1220) ele almıştır. Komisyon, öncelikle uyuşmazlıkların önlenmesi ve hafifletilmesinin, ayrıca araç setinin önemini ve yatırımcı-devlet uyuşmazlıklarının çözümüne dâhil olan Devletler ve diğer paydaşlar için pratik bir kaynak olarak değerini vurgulamıştır. Komisyon ayrıca, Devletlerden alınan geri bildirimleri derleyip metne yansıttığı için Sekreteryaya takdirlerini ifade etmiştir.

Araç setinin mevcut taslağının, Devletlerin yatırım uyuşmazlıklarını önleme ve yönetme konusundaki gelişen uygulama ve deneyimlerine yanıt verecek şekilde hazırlandığı; somut örneklerin, uygulamaların ve yakın dönemdeki önleme çabalarından çıkarılan derslerin entegre edilmesiyle araç setinin öneminin arttığı kaydedilmiştir.

Komisyon, taslak araç setinde aşağıdaki düzeltmelerin yapılması konusunda mutabık kalmıştır:

- Üçüncü paragrafın ilk cümlesine şu ibareyi içeren bir dipnot eklenmelidir: *“Bu, REIO'ların (Regional Economic Integration Organizations - Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütleri) devlet olduğu anlamına gelmez. Bununla birlikte, REIO'lar, yapılarına ve düzenleyici yetkilerinin kapsamına bağlı olarak, Araç Setinde listelenen stratejileri uygulamaya koyabilir veya tedbirleri tesis edebilir.”*;
- On ikinci paragrafın üçüncü cümlesi şu şekilde olmalıdır: *“Bununla birlikte, bu tür bilgilere erişimin kolaylaştırılması ve bu bilgilerin sağlanması, yatırımcılar bakımından herhangi bir beklenti doğurmamalıdır; zira yatırımcılar gereken özeni göstermelidir(...).”*

- On dokuzuncu paragrafın son cümlesi şu şekilde olmalıdır: “... *kongre internet sitesi ve kamu katılımına imkân veren bazı mekanizmalar ile düzenleyici projelerin ex ante değerlendirilmesine ilişkin belirli örnekler mevcuttur.*”;
- “Şikâyet mekanizması (grievance mechanism)” teriminin geri bildirim mekanizmalarını kapsayacak şekilde geniş kullanıldığı ve Dünya Bankası uygulamasına atıf yapıldığı dikkate alınarak, 23. paragrafın üçüncü cümlesi şu şekilde olmalıdır: “*Bir şikâyet mekanizması yatırımcılara ... sağlar.*”;
- Yirmi dokuzuncu paragrafın sonuna “*veya meseleyi daraltmak ya da yeniden çerçevelemek üzere tarafsız üçüncü kişileri görevlendirmek*” ifadesinin eklenmesine yönelik öneri destek görmemiştir;
- Altmış altıncı paragrafın ikinci cümlesi çıkarılmalıdır.

Ayrıca, Devlet uygulamalarına ilişkin (araç setinin metni, dipnotları ve F bölümü içinde atıf yapılan) çeşitli açıklamalar ve düzeltmeler sağlanmıştır. 58. oturum esnasında Türkiye, İngiltere, Panama, Dominik Cumhuriyeti, Nijerya, Suudi Arabistan, Kazakistan, Fas ve Rusya, F Bölümü içerisinde bazı düzeltmeler (mevzuat değişiklikleri, yapısal değişiklikler, URL güncellemeleri gibi) yapılmasını talep etmiş olup, Sekreteryanın bu düzeltmeleri aracın nihai sürümüne yansıtabilmesi için, Devletlerden ilave düzeltme veya güncellemeleri **29 Ağustos 2025** tarihine kadar Sekreteryaya iletmeleri istenmiştir.

Tayland, İsrail ve Fransa, araç setinin periyodik olarak güncellenmesi gerekliliğini vurgulamış olup, iyi uygulamaların araç setine eklenmesinin **teşvik etkisi yaratacağı** ifade edilmiştir. Komisyon, araç setinin yeni ve ortaya çıkan uygulamaları yansıtacak şekilde **elektronik formatta tutulmasının** (Devletlerin güncellemeleri Sekreteryaya yazılı olarak değil de elektronik olarak iletmesinin ve Sekreteryanın güncellemeleri elektronik formatta (e-kitap formatında) paylaşmasının) ve **periyodik olarak güncellenmesinin** yararlı olacağı konusunda mutabık kalmıştır. Bu amaçla, Devletlerden elektronik formatta toplanan bilgiler temelinde bu bilgilerin sıklıkla ya da anlık güncellenmesi yerine uygun zaman aralıkları belirlenip toplu güncelleme yapılmasının daha etkin olacağı değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, Devletlerden uygun olduğu ölçüde Sekreteryaya bilgi sağlamaları talep edilmiştir.

ii. ARAÇ SETİ’NİN KABULÜ

Komisyon, **21 Temmuz 2025** tarihli **1254. Toplantısında**, Komisyonun müzakereleri ve kararlarına dayalı değişikliklerle birlikte **A/CN.9/1220** belgesinde yer alan metinden oluşan **UNCITRAL Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Önlenmesi ve Hafifletilmesine İlişkin Araç Setini oybirliğiyle kabul etmiştir**. Komisyon, Araç Seti metnini Komisyon kararlarına uygun olarak nihai hâle getirmesi için Sekreteryayı yetkilendirmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 9).

Komisyon, uluslararası yatırım uyuşmazlıklarını önlemek ve hafifletmek için etkili stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanmasını desteklemek üzere, söz konusu UNCITRAL Araç Seti'nin Devletler, yatırımcılar, kamu görevlileri, uyuşmazlık önleme birimleri, hukuk müşavirleri, kurumlar ve diğer ilgili paydaşlar tarafından **kullanılmasını tavsiye etmiştir** (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 10).

Komisyon ayrıca, **Genel Sekreter'den**, UNCITRAL Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Önlenmesi ve Hafifletilmesine İlişkin Araç Seti'ni —elektronik ortam dâhil— Birleşmiş Milletlerin **altı resmî dilinde** yayımlamasını ve Hükûmetlere ile diğer ilgili kuruluşlara geniş biçimde duyurmasını **talep etmiştir** (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 11).

iii. ARAÇ SETİ'NİN İÇERİĞİ VE YAPITAŞLARI

Araç Seti; devletlerin yatırımcı-devlet anlaşmazlıklarını **dava öncesinde** (önleme) ve **yargı/tahkime evrilmeden hemen önce** (hafifletme) yönetebilmesi için **bağlayıcı olmayan** (“non-prescriptive”) bir **uygulama araç seti** sunmaktadır. Araç Seti'nin giriş kısmında (A) tanımlar, kapsam ve amaç açıkça belirlenmiş; “en iyi uygulama listesi” yahut yorum metni **olmadığı** özellikle vurgulanmıştır. Araç Seti, devamında; (B) **Yatırımcıyla İletişim**, (C) **Kurumlar Arası Koordinasyon**, (D) **Diğer Hükûmetlerle Koordinasyon ve İş Birliği**, (E) **Diğer İlgili Konular** (bütçe/insan kaynağı, kamu görevlilerinin sorumsuzluğu, gizlilik), (F) **Devlet Uygulamaları** ve (G) **Referans Materyal** bölümlerinden oluşmaktadır.

Aşağıda Araç Seti'nin içeriğine özetle yer verilmektedir:

“Bölüm A – Giriş

Amaç ve kapsam: Araç Seti, yabancı yatırımcılarla devlet(ler) arasındaki **uluslararası yatırım uyuşmazlıklarını** önlemek ve hafifletmek için devletlerce benimsenmiş **strateji ve tedbir örneklerini** derlemektedir. “Uluslararası yatırım uyuşmazlığı” kavramı; **yatırım antlaşmaları, yabancı yatırımları düzenleyen ulusal mevzuat veya yatırım sözleşmeleri** (toplu olarak “yatırım araçları”) kaynaklı, yabancı yatırımcıyla bir devlet, devletin alt birimi veya devlet kurumu arasındaki geniş bir uyuşmazlık yelpazesini kapsamaktadır.

Temel kavramlar:

- **Uyuşmazlık önleme (prevention):** Yatırımcının henüz **hukuki terimlerle çerçevelenmemiş şikâyetinin** ele alınmasıdır. Bu şikâyetler medya yansımaları veya gayri resmî başvurular gibi **hukukî niteliği olmayan** anlaşmazlık ifadelerini de içerebilmektedir.
- **Uyuşmazlık hafifletme (mitigation):** Yatırımcının **tahkim veya yargı yoluna başvurma niyetini** dile getirmesiyle başlamakta; **dostane çözüm** (ör. **arabuluculuk**) girişimlerini kapsamaktadır. Eğer çözüm sağlanamaz ve yatırımcı resmen tahkim/yargıya giderse süreç “**uyuşmazlık yönetimi**” (management) safhasına geçmektedir. Araç Seti, ağırlıklı olarak **önleme ve hafifletme** aşamalarına odaklanmaktadır.

Metin, devletlerin yanı sıra **bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerinin (REIO)** kurduğu/uyguladığı sistemleri de örneklemektedir (metinde “Devletler” ifadesi REIO’ları da içermektedir).

Hukukî nitelik ve sınırlar: Araç Seti **bağlayıcı olmayan, dayatıcı/“en iyi uygulamalar listesi” sunmayan** bir belgedir; bir **yorum metni** değildir ve **yatırım araçlarının hükümlerini yorumlamak** veya bir **iddianın dayanağı** olarak kullanılmak üzere tasarlanmamıştır. Hangi modelin nasıl uygulanacağı, **devletin egemen düzenleme yetkisi** kapsamında olup, her **ülke kendi kurumsal yapısı, yatırımcı hak ve yükümlülüklerine yaklaşımı** gibi unsurları gözeterek yararlanır.

Yatırımcının rolü ve beklenen sonuç: Yatırımcıların **yerel mevzuata uyumu** ve **özen yükümlülüğü** uyuşmazlıkların önlenmesi/hafifletilmesinde belirleyicidir. Devletler de yatırımcının uyumunu destekleyebilir. Araç Seti’nin ana odağı, **devletlerin kurdukları**

sistemlere ilişkin uygulama içgörülerini paylaşarak **proaktif çatışma önleme** ve **istikrarlı/öngörülebilir yatırım iklimi** oluşturma konusunda fikir vermektir. Tutarlı ve etkili bir önleme/hafifletme sistemi, **doğrudan yabancı yatırımı çekme ve elde tutma** açısından olumlu etki yaratır.

Bölüm B – Yatırımcıyla İletişim

Amaç, şeffaf, erişilebilir ve süreli iletişim hatlarıyla yanlış anlamaları azaltmak, sorunları erken safhada yakalayıp tırmanmayı önlemektir. Çerçeve üç alt başlıktan oluşmaktadır:

(1) Bilgiye kolay erişim:

- Yatırım politikası, mevzuat, izin süreçleri ve **sorumlu kurumlar** hakkında tek noktadan erişim (tek durak/portal).
- Yatırımcının **yatırım ömrü** boyunca güncel değişiklikleri takip edebilmesi.
- Ülke örnekleri arasında **Brezilya (Direct Investment Ombudsman)**, **Cezayir (AAPI ve Dijital Yatırımcı Platformu)** ve **Türkiye'nin "Investment Process Guide"** aracı yer almaktadır.

(2) Politika konularında yatırımcı geri bildirimi:

Düzenleme değişiklikleri öncesinde yapılandırılmış görüş alma kanalları; **üst düzey temasın** (çalışan düzeyi desteğe ek olarak) güven tesisindeki rolü.

(3) Şikâyet/Geri bildirim mekanizması (Investor Grievance Mechanism-IGM/Ombudsman):

- "Erken uyarı" mantığı; **eskalasyon şeması**, tekil yanıt yerine eşgüdümlü ve izlenebilir cevap süreçleri.

Bölüm C – Kurumlar Arası Koordinasyon

(1) Bilgi paylaşımı:

- **Erken uyarı mekanizmaları** ile potansiyel risklerin tespiti; **kurumsal hafıza/“knowledge management”** yapıları (ör. Kore: Yabancı Yatırım Ombudsmanı ve düzenleyici bilgi servisi; Cezayir: Hazine Genel Müdürlüğü koordinasyonu).
- **El kitapları, kontrol listeleri ve kapasite programları** (ör. “ISDS Prevent Checklist”).

(2) Koordinasyon organı kurulması/tespiti:

- **Tek temas noktası** veya **koordinasyon kurulu**; şikâyet toplama, risk taraması, politika uyumu, dostane çözümü tetikleme, gerektiğinde dış uzman kullanımını yönetme.

(3) Koordinasyon organının işlevleri:

- Standart işletim prosedürleri (SOP), veri panoları, **kurum içi sorumluluk matrisi**, performans ölçümü ve düzenli raporlama.

Bölüm D – Diğer Hükümetlerle Koordinasyon ve İş birliği

- Hükümetler arası koordinasyonun kurumsallaştırılması; yatırım anlaşmalarında ortak komiteler ve/veya komisyonlar üzerinden düzenli bilgi alışverişi ve ortak yorum üretilmesi.
- Tırmanmayı önleyici işlevler: Ortak komitelerin, yatırımcının şikâyet/uyuşmazlığını tahkime varmadan önce değerlendirip dostane çözüm zeminini güçlendirmesi; gerektiğinde özel uyuşmazlık çözüm hükümleri önermesi.

Bölüm E – Diğer İlgili Konular

(1) Bütçe ve insan kaynağı:

- Hızlı erişimli fonlama; koordinasyon organının kuruluş/işletim maliyetleri; **bütçe çevrimleri dışında ad hoc sulh/uzlaşma** ödemeleri ihtiyacı ve pratik kısıtlar.

(2) Kamu görevlilerinin sorumsuzluğu:

- Görevlilerin önleme/hafifletmedeki aktif rolünü **çekince yaratmadan** icra edebilmesi için; **kasten/ağır kusur hâli hariç**, belirli koruma düzenekleri.

(3) Gizlilik:

- Dostane çözüm sürecinde **gizlilik-şeffaflık dengesi**; kamu yararı kaynaklı açıklama yükümlülükleri ile **yatırımcı gizliliği** arasında açık kurallar ve istisnalar.

Bölüm F – Devlet Uygulamaları

Araç Seti, uygulamaya aktarılmış **kanun, kararname, portal ve kurumsal düzen** bağlantılarını derlemektedir. Örnekler:

- **Dominik Cumhuriyeti: Başkanlık Kararnamesi No. 303-2015** ve **Sanayi/Ticaret/KKOBİ Bakanlığı'nın 2023 tarihli kararı**; **ulusal erken uyarı bildirimi** ve **dostane çözüm usulleri**. <https://studylib.es/doc/5157825/decreto-sistema-de-prevenci%C3%B3n-de-controversias-no.-303-15>
- **Kore Cumhuriyeti: Yabancı Yatırımın Teşviki Kanunu ve Foreign Investment Ombudsman ofisi**; **Invest KOREA** portalları. <https://www.investkorea.org/>
- **Ürdün: 2022 Yatırım Ortamı Kanunu, 2023 Tüzüğü** ve **InvestJordan** portalı. <https://invest.jo/home-page>
- **Mısır: 2017 Yatırım Kanunu ve uygulamaları** (yatırım ortamı ve izin süreçleri). <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-laws/laws/167/egypt-investment-law->
- **Avrupa Birliği: Access2Markets platformu** (yatırım/ticaret bilgi hizmeti). <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home>
- **Türkiye: Investment Process Guide** ile bürokratik süreçlere ilişkin **etkileşimli yol haritası** (devlet katkı yazısı kapsamında Araç Seti 'ne yansıtılmıştır).

Bölüm G – Referans Materyal

Araç Seti, akademik ve kurumsal kaynaklara kapsamlı bir dizinle atıf yapmaktadır (APEC, CIL-NUS, ECT, IISD vb.). Uygulayıcılar için rehberler, el kitapları ve örnek sözleşme hükümleri bu bölümde bir aradadır.

2. YATIRIMCI-DEVLET UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ (INVESTOR-STATE DISPUTE SETTLEMENT- ISDS) REFORMU İLE GÖREVLİ ÇALIŞMA GRUBU III İLERLEME RAPORUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Komisyon, 2017’de yapılan 50. oturumunda, Yatırımcı-Devlet uyuşmazlıklarının çözümünün olası reformu üzerinde çalışmak üzere Çalışma Grubu III’e geniş bir yetki verdiğini hatırlatmıştır. Komisyon ayrıca 2023’teki 56. oturumunda, Çalışma Grubu tarafından tavsiye edilen ISDS reform unsurlarının ilk setini sonuçlandırıp kabul ettiğini; buna **etik kurallar ve arabuluculukla ilgili metinlerin** de dâhil olduğunu ve 2024’teki 57. oturumunda, **Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümünde Danışma Merkezi** Statüsünü prensipte kabul ettiğini de hatırlatmıştır (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.22, para. 1).

Komisyon, Çalışma Grubu III’ün 49., 50. ve 51. oturumun birinci ve ikinci bölümlerine ilişkin raporlarını (sırasıyla A/CN.9/1194, A/CN.9/1195, A/CN.9/1196 ve A/CN.9/1196/Add.1 belgeleri) dikkate alarak, Çalışma Grubunu; **usule ilişkin ve kesişen konulara dair taslak hükümler** (özellikle üçüncü taraf katılımı, yerel yolların tüketilmesi, temelsiz iddiaların elenmesi, yargılama giderlerinin dağıtımı ve tazminatın hesaplanması gibi başlıklarda yeni metinler sunulmuştur), **daimi bir uyuşmazlık çözüm mekanizmasının (temyiz mekanizması dâhil) taslak statüsü** (atanmış hakemlerden oluşacak, sürekli görev yapan yeni bir yapının çerçevesi tartışılmıştır) ve **ISDS Reformuna İlişkin Çok Taraflı Uluslararası Enstrüman (MIIR) Taslağı** (reformların devletlerce uygulanmasına yönelik çok taraflı ve kapsamlı bir sözleşme taslağı ele alınmıştır) dâhil olmak üzere bir dizi ISDS reform unsuru üzerinde kaydettiği ilerleme için takdir etmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.22, para. 2).

Komisyon, ilerlemenin, oturumlar arası ve diğer gayri resmî toplantılar dizisi sayesinde kolaylaştığını kaydetmiştir. **8. oturumlar arası toplantının** Chengdu’da (Ekim 2024) yapıldığına ve burada temyiz mekanizması ile MIIR konularının ele alındığına değinilmiştir. **9.**

oturumlar arası toplantısının ise 5–7 Kasım 2025 tarihlerinde Santiago’da, usule ilişkin ve kesişen konular üzerine yapılmasının planlandığı belirtilmiştir (A/CN.9/1194, para. 126).

Komisyon, **24 Aralık 2021** tarihinde Genel Kurulun, Komisyona yılda bir ek bir haftalık oturum tahsis edilmesine ve Çalışma Grubu III’ün çalışmalarını desteklemek üzere sekreteryaya gerekli insan kaynağının sağlanmasına karar verdiğini hatırlatmıştır. Komisyon ayrıca, bu ek kaynaklar için Genel Kurula tavsiyede bulunurken, **Çalışma Grubunun kaynak kullanımına ilişkin raporunu** dikkate alarak, gerekirse yılda ek bir haftalık oturum ve destekleyici kaynakların tahsis edilmesine dair kararını yeniden değerlendirmeye ve gerektiğinde gözden geçirmeye karar verdiğini de hatırlatmıştır.

Buna uygun olarak, Komisyona, **2025 yılı için tahsis edilen ek bir haftalık konferans süresinin**, Çalışma Grubu III tarafından **Ocak 2025’te Viyana’da** bir haftalık 50. oturumu yapmak üzere kullanıldığı bilgisi verilmiştir. Ayrıca Komisyon, **Şubat 2025’te New York’ta** 51. oturumun ilk bölümünü gerçekleştirmesi için Çalışma Grubuna **üç gün** tahsis etmeye karar verdiğini hatırlatmıştır. Ek konferans süresinin, Çalışma Grubunun; **usule ilişkin ve kesişen konulara dair taslak metinler, daimî bir uyuşmazlık çözüm mekanizması (temyiz mekanizması dâhil) ve ISDS Reformuna İlişkin Çok Taraflı Uluslararası Enstrüman (MIIR)** üzerinde **birinci okumayı** tamamlamasını sağladığı gözlemlenmiştir. Komisyona ayrıca, **2022’de tahsis edilen üç ek kadrodan ikisinin** kullanıldığı, **bir kadronun ise Ekim 2023’ten beri**, ilgili personelin geçici görevlendirilmesi ve buna bağlı işe alım kısıtlamaları nedeniyle **boş bulunduğu** bildirilmiştir. Son olarak, Genel Kurul tarafından Çalışma Grubu III’ün çalışmalarını desteklemek üzere tahsis edilen ek kaynakların, **2025 yılı sonunda** sona ereceği bilgisi verilmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.22, para. 5).

Çalışma Grubu III’ün çalışma notu **A/CN.9/1217’de** yer alan güncellenmiş çalışma planına atıfla, Çalışma Grubu Başkanı, Komisyonun 59. oturumuna kadar planlanan oturumlarda Çalışma Grubu tarafından yürütülecek çalışmalara ilişkin bir çerçeve sunmuştur. Çalışma Grubunun, **usule ilişkin ve kesişen konular ile daimî bir uyuşmazlık çözüm mekanizmasına** ilişkin reformları, Komisyonun 2026 yılında gerçekleştirilecek bir sonraki oturumunda değerlendirmesine sunmayı hedeflediği, bununla birlikte Komisyona kapsamlı bir paket sunulabilmesi için **en az 3 oturuma daha ihtiyaç bulunduğu** ifade edilmiştir.

Komisyon, sekretaryanın; **Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (ICSID) ve Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)** tarafından düzenlenen etkinliklere katılımını ve Çalışma Grubu oturumları sırasında, çeşitli uluslararası resmî ve gayri resmî kuruluşların dâhil olduğu yan etkinlikler düzenleme çabalarını not etmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.22, para. 7).

Komisyon, sekretaryanın ISDS reformuna ilişkin farkındalığı artırmaya ve reform sürecinin kapsayıcı ve tamamen şeffaf kalmasını sağlamaya yönelik ulaştırma/erişim faaliyetlerini de not etmiştir. Komisyon ayrıca, **Çalışma Grubu III web sayfasının**, ilgili bilgilerin kısa, öz ve zamanında sunulacak şekilde güncellenmesi nedeniyle Sekretaryayı tebrik etmiştir.

Komisyon, **Fransa ve Almanya Hükümetleri, Avrupa Birliği ve İsviçre Kalkınma ve İş birliği Ajansı** tarafından sağlanan mali destek için takdirlerini ifade etmiştir. İsviçre Hükümetinin ISDS reformlarını desteklemeye yönelik önerilen mali katkısını not eden ve takdir eden Komisyon, **bağışçıların**; Çalışma Grubu sürecinin kapsayıcılığını teminen **seyahat ve eşzamanlı tercüme** için ve sekretaryanın kapasitesini güçlendirmek üzere (ISDS reformlarının uygulanmasına ilişkin hususlar dâhil) **kadroya bağlı maliyetler için mali desteği sürdürmeleri** çağrısında bulunmuştur.

Müzakerelerin ardından Komisyon, Çalışma Grubu III tarafından kaydedilen ilerlemeden memnuniyetini ifade etmiş ve Çalışma Grubuna verdiği destek için sekretaryayı takdir etmiştir.

3. ULUSLARARASI YATIRIM UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN DANIŞMA MERKEZİ'NİN (ADVISORY CENTRE) İŞLEVSELLEŞTİRİLMESİ (OPERATIONALIZATION)

Komisyon, 2024 yılında yapılan 57. oturumunda, Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümünde Danışma Merkezinin (“Danışma Merkezi” veya “Merkez”) Statüsünü prensipte kabul ettiğini ve Danışma Merkezinin işlevselleştirilmesinin bir dizi meseleye değinen ilave hazırlık çalışmalarını gerektireceği hususunda mutabık kaldığını

hatırlatmıştır. Komisyon ayrıca, hazırlık çalışmalarını kolaylaştırmak amacıyla, tüm Devletleri ve bölgesel ekonomik entegrasyon kuruluşlarını (Regional Economic Integration Organizations - REIO'lar) kapsayan gayri resmî bir süreç uygulanacağını kabul etmiştir.

Komisyon, Danışma Merkezinin işlevselleştirilmesine ilişkin birinci işlevselleştirme toplantısında ("AC-OP"¹) kaydedilen ilerlemeyi (2–4 Aralık 2024, Bangkok, Tayland) ve ikinci AC-OP toplantısında (6–8 Mayıs 2025, Erivan, Ermenistan) kaydedilen ilerlemeyi not etmiştir. **Komisyon, Fransa Hükümetinin üçüncü AC-OP toplantısına 1–3 Aralık 2025 tarihlerinde Paris'te ev sahipliği yapma önerisini memnuniyetle karşılamıştır** (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 13).

A/CN.9/1218 belgesinde yer alan ikinci AC-OP toplantısı özetine ilişkin olarak çeşitli yorumlar yapılmıştır.

Danışma Merkezinin kurulmasına yapılan atıfların Birleşmiş Milletlerin bütçesi üzerinde herhangi bir etkisi olmaması gerektiği yönündeki ifadelerin, BM Sekreterya'sının mali ve insan kaynakları dâhil olmak üzere, Birleşmiş Milletlerin kaynakları üzerinde hiçbir etkisi olmaması gerektiği şeklinde geniş yorumlanması gerektiği belirtilmiştir.

Merkezin önce "ilgili kuruluş" olarak kurulması ve sonrasında bir "uzmanlaşmış kuruluş" dönüşmesi şeklindeki iki aşamalı bir sürecin arzu edilirliliği—özellikle süreç ve bütçesel sonuçlar bakımından—sorgulanmıştır. Bununla birlikte, Danışma Merkezinin Birleşmiş Milletlerin bir uzmanlaşmış kuruluşu hâline gelmesinin bazı faydalar sağlayabileceği ve bunun daha fazla değerlendirmeyi hak ettiği ifade edilmiştir. Danışma Merkezinin bütçesine ilişkin olarak, ihtiyat rezervinin toplam bütçenin yüzde 5'inden yüzde 15'ine çıkarılması ve Merkezin öngörülen bütçesinin 4,5 milyon ABD doları artı yüzde 15'lik ihtiyat rezervi olarak belirlenmesi önerilmiştir. Buna karşılık, 4,5 milyon ABD doları tutarının, AC-OP toplantısına katılanların üzerinde uzlaştığı, ihtiyat rezervi ihtiyacını da dikkate alan varsayımsal bir rakam olduğu belirtilmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 16).

Finansmana ilişkin olarak, Merkezin faaliyete geçtiği ilk yıllarda bütçesinin tamamının üyelik aidatlarıyla karşılanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu meselenin Statünün yürürlüğe

¹ AC-OP Meeting: Danışma Merkezi İşlevselleştirme Toplantısı'nı (Advisory Center-Operationalization Meeting) ifade etmektedir.

giriş eşiği ile birlikte ele alınması gerektiği önerilmiştir. Bu bağlamda, Statünün yürürlüğe girmesinden önce alınan gönüllü katkıların da göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu katkıların, geçici sekreteryanın faaliyetlerinin finansmanında kullanılabileceği ve muhtemelen ilerideki aidatlara mahsup edilebileceği ifade edilmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 17).

AC-OP toplantılarında, Üyelerin sınıflandırılmasının—bir taraftan önceliğin belirlenmesi amacıyla, diğer taraftan Merkezin bütçesinin tahsisi amacıyla—birbirinden ayrıştırılması konusunun ele alındığı kaydedilmiştir. Mevcut sınıflandırmanın Merkezin amaçlarını ve küresel ekonomik gerçekleri tam olarak yansıtmadığı yönünde bir görüş dile getirilmiştir. Sekreteryanın iki seçenek hazırlayabileceği önerilmiştir: bu seçeneklerden biri, LDC'ler² için bir kategori ve diğerlerinin tamamı için bir başka kategori öngören ayrıştırılmış bir yaklaşıma dayalı; diğeri ise özel olarak Danışma Merkezi için tasarlanmış üç kategorili bir seçenektir. Ayrıca, önceliğin belirlenmesinde kullanılacak nihai gösterge listesinin Statünün bir parçasını oluşturması gerektiği ifade edilmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 18).

Komisyon, ikinci AC-OP toplantısında dile getirilen tavsiyelere dayanarak Danışma Merkezini işlevselleştirmeye yönelik yol haritasını görüşmüştür. Bu bağlamda, gayri resmî bir süreç olduğundan, AC-OP toplantılarının amacının çeşitli meseleleri tartışmak olduğu, karar almak olmadığı yinelenmiştir. Her hâlükârda, kararların Komisyon tarafından alınacağı teyit edilmiştir.

Komisyonun mevcut oturumda herhangi bir karar almasının uygun olup olmadığı konusunda görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Bir görüşe göre, birçok mesele henüz karara bağlanmadığından, işlevselleştirme süreci tamamlanmadan Komisyonun karar alması erken ve potansiyel olarak verimsiz olacaktır. Esnekliğin korunmasının ve Komisyonun meseleleri yeniden ele alabilmesinin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Diğer bir görüşe göre ise Komisyonun kararları, müzakerelerin bu kararlar temelinde ilerlemesine imkân tanıyacağı ve daha önce tartışılmış konuların yeniden açılmasını önleyeceği için süreci hızlandırabilirdi. Bunun, gerekli görülmesi hâlinde Komisyonun esaslı meselelere yeniden dönmesini engellemeyeceği ifade edilmiştir.

² LDC: En Az Gelişmiş Ülkeleri (EAGÜ) (Least Developed Countries) ifade etmektedir.

Danışma Merkezinin merkez ofisine veya bir bölge ofisine ev sahipliği yapmak için Hükümetlere yapılacak nihai çağrıya ilişkin olarak Komisyon, ilgili Hükümetleri, Sekretaryaya **13 Ekim 2025** tarihine kadar (mali taahhütleri de içeren) ayrıntılı bir teklif sunmaya davet etme konusunda mutabık kalmıştır. Nihai çağrının, Danışma Merkezinin konumuna ilişkin olarak benimsenebilecek yaklaşıma ışık tutabilecek bilgiler sağlayabileceğinden, merkez ofise ev sahipliği yapmak isteyen Hükümetler ile bölge ofislerine ev sahipliği yapmak isteyen Hükümetlere eşit biçimde uygulanacağı açıklığa kavuşturulmuştur. Tekliflerin, (A/CN.9/1218, para. 22)'de sayılan içerikleri³ kapsamı ve Hükümet tarafından sağlanacak mali ve aynî katkıları (bina/tesis ve geçici sekreteryaya için olası destek dâhil) belirtmesi gerektiği ifade edilmiştir. Hükümetlerin ortak teklif sunma ihtimalinden de bahsedilmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 21).

Komisyon ayrıca, ilgili Hükümetleri üçüncü AC-OP toplantısında sözlü bir sunum yapmaya davet etmiş ve sunum kayıtlarının gelecek yıl Komisyona sunulmasını talep etmiştir.

³ (Danışma Merkezi'nin Merkez Ofisine) Ev sahipliği yapmayı düşünen ülkelerin, yazılı başvurularına aşağıdakiler gibi **somut göstergeler** eklemeleri talep edilmektedir:

- (i) Ev sahibi Devletin/Hükümetin sağlayacağı beklenen destek (mali veya aynî katkılar için **gösterge niteliğinde çok yıllık tutarlar**, varsa tavanlar/sınırlamalar dâhil);
- (ii) Ev sahibi ülke anlaşmasının sonuçlandırılması için **zaman çizelgeleri** (ev sahibi ülkede diğer uluslararası kuruluşlara tanınan **imtiyaz ve bağımsızlıklar** dâhil);
- (iii) **Siyasal ve ekonomik duruma** ilişkin bilgiler (döviz dönüşümleri dâhil);
- (iv) **Erişilebilirlik** (başlıca EAGÜ—En Az Gelişmiş Ülkeler—başkentlerinden/başkentlerine **seyahat maliyetleri** ve **uçuş bağlantıları** dâhil);
- (v) **Vize kolaylaştırma** önlemlerine ilişkin bilgiler;
- (vi) **Uzaktan katılımı** destekleyen **dijital altyapı** ve **siber güvenlik** korumaları hakkında bilgiler;
- (vii) **İnsan sermayesi ve kurumsal ortam** (yerel **tahkim veya ISDS topluluğunun** varlığı ve büyüklüğü, **yerel dil** yeterlilikleri ile personel **istihdamı ve elde tutulmasına** ilişkin **yaşam maliyeti** hususları dâhil).

Yukarıdaki içerik orijinal dilinde şu şekildedir:

Prospective host countries were urged to include concrete indicators in their written submissions, which could include:

- (i) expected support from the host State or Government, including indicative multi-year figures for financial or in-kind contributions, any ceilings or limits;*
- (ii) time frames for concluding a host-country agreement, including privileges and immunities granted to other international organizations in the host country;*
- (iii) information on the political and economic situation, including currency conversions;*
- (iv) accessibility, including travel costs and flight connectivity to and from major LDC capitals;*
- (v) information on visa facilitation measures;*
- (vi) information about digital infrastructure supporting remote engagement and cybersecurity protections; and*
- (vii) human capital and institutional environment, including the presence and size of the local arbitration or ISDS community, local language capabilities and cost-of-living considerations relevant to staff recruitment and retention.*

Fas Hükümeti, Danışma Merkezine ev sahipliği yapma konusundaki ilgisini ifade etmiştir. Daha önce ilgisini beyan eden diğer Hükümetler de (Paraguay, Ermenistan, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Fransa, Gana, Tayland ve Mısır) ilgilerini yinelemişlerdir.

Danışma Merkezinin Birleşmiş Milletlerle ilişkisine ilişkin olarak Komisyon, AC-OP toplantılarının, Danışma Merkezinin Birleşmiş Milletlerin “ilgili kuruluşu” olmayı hedeflemesi gerektiği varsayımıyla ilerleyeceğini kabul etmiş ve Birleşmiş Milletler ile ilgili kuruluşlar arasında akdedilmiş mevcut anlaşmalara dayanarak muhtemel bir “ilişki anlaşması”nın şartları üzerinde, Danışma Merkezinin geçici sekreteryası tarafından çalışma yapılmasını istemiştir. Bunun, Danışma Merkezinin ilerleyen aşamada Birleşmiş Milletlerin bir “uzmanlaşmış kuruluşu” hâline gelmesi ihtimalini dışlamadığı belirtilmiştir.

Danışma Merkezinin konumuna ilişkin olarak Komisyon, AC-OP toplantılarının, konumun şu faktörlerin bütüncül bir değerlendirmesiyle belirleneceği varsayımıyla ilerleyeceğini kabul etmiştir: ev sahibi Devlet(ler)in desteği, istikrarlı ortam, erişilebilirlik ve uygun maliyet, coğrafi dağılım, nitelikli işgücü için çekicilik ve işbirliği/koordinasyon. Listenin sınırlayıcı olmadığı ve ikinci AC-OP toplantısında tartışıldığı üzere faktörlerin geniş yorumlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Statünün 9(2) maddesinde yalnızca merkez ofisin konumuna yer verileceği kaydedilmiştir. Bununla birlikte, Statüde bölge ofislerinin sayısı ve konumuna işaret edilmesinin tercih edilebilir olacağı yönünde görüşler dile getirilmiştir. Bunun, Merkezin erişilebilirliğini ve kapsayıcılığını artırabileceği ve Komisyonun Merkezin nerelerde varlık göstermesi gerektiğine ilişkin tam bir analiz yapmasına imkân sağlayabileceği ifade edilmiştir. Ancak Komisyonun, bu meselenin en iyi şekilde **Yönetim Komitesinin** kararına bırakılmasına ve bölge ofislerinin, merkez ofisin ardından, ilgili kaynak etkileri dikkate alınarak kurulmasına karar verdiği hatırlatılmıştır. Ayrıca, faaliyete geçirme toplantılarının amacının konumun kendisine karar vermek değil, seçime ilişkin ölçütleri belirlemek olduğu ifade edilmiştir.

Komisyon, Statünün Genel Kurul tarafından nihai hâle getirilip kabul edilmesinin ardından, Birleşmiş Milletler açısından herhangi bir bütçe etkisi yaratmaksızın ve Sekreteryanın Komisyona bir bütün olarak hizmet sunma kapasitesine hâlel getirmeksizin, Sekreteryanın Danışma Merkezinin **geçici sekreteryası** olarak işlev görebilmesi için muhtemel yolların

araştırılmasını Sekreteryadan talep etmiştir. Sekreteryadan diğer alternatifleri de değerlendirmesi istenmiştir.

Komisyon, hazırlık çalışmalarının prensipte kabul edilen Statü temelinde yürütülmeye devam edilmesi ve üçüncü AC-OP toplantısı ile varsa müteakip AC-OP toplantılarının şu konulara odaklanması gerektiği hususunda mutabık kalmıştır (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 28):

- (i) Danışma Merkezinin ve personelinin imtiyaz ve bağışlıkları;
- (ii) Yaklaşık 4,5 milyon ABD doları tutarında varsayımsal bir bütçe ile sürdürülebilir operasyonları temin edecek mekanizmalar;
- (iii) Birleşmiş Milletlerin katkı payları ölçeğine dayalı olarak Üyelerin katkı tutarlarının belirlenmesine ve ödeme yöntemlerine ilişkin düzenlemeler;
- (iv) Merkezin hizmetlerine erişimde Üyelere verilecek önceliğin, Üyelerin yapacağı katkılardan **ayrık** olacak şekilde belirlenmesi amacıyla Üyelerin sınıflandırılması;
- (v) Statünün yürürlüğe girmesi için üyelik ve mali katkı eşikleri; ve
- (vi) Geçici sekreteryaya ilişkin öngörülen görev ve işlevler.

Ayrıca, AC-OP toplantılarının sonuçlarına dayanarak Komisyonun Statüyü **2026'daki 59. oturumunda** nihai hâle getirip Genel Kurula sunmayı hedeflemesi konusunda mutabık kalınmıştır. Bu hedefe ulaşmak için, önceki paragrafta özetlenen konuların Paris'te yapılacak üçüncü AC-OP toplantısında tam olarak tartışılması teşvik edilmiştir.

Komisyon, AC-OP toplantılarının sonuçlarının Komisyona nasıl raporlanacağı konusunu da görüşmüştür. Komisyonun önceki oturumunda (UNCITRAL 57th Commission Report para 60) dile getirilen farklı görüşler yeniden ifade edilmiştir. Komisyonun, birinci AC-OP toplantısının sonuçlarının, bu amaçla ilave konferans zamanı mevcut olduğundan, görüş alışverişi için Çalışma Grubu III'e sunulabileceği konusunda mutabık kaldığı hatırlatılmıştır.

Bir görüşe göre, üçüncü ve onu takip eden AC-OP toplantılarının özetlerinin Çalışma Grubu III'e raporlanması, daha şeffaf ve kapsayıcı bir süreç sağlayacak ve derinlemesine müzakerelere imkân tanıyacaktır. Bu nedenle, Çalışma Grubu III'ün müteakip bir oturumunda yarım gün veya daha az bir süre ayrılması önerilmiştir. Diğer bir görüşe göre ise Çalışma Grubu

Statüye ilişkin müzakerelerini tamamlamış olup faaliyete geçirme süreci Komisyon tarafından başlatılmış **ad hoc** bir süreçtir. Karar alma yetkisi Komisyonda kaldığından, Çalışma Grubuna raporlamanın fazla bir fayda sağlamayacağı ifade edilmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 31).

Ayrıca, AC-OP toplantıları özetlerinin Komisyona sunulmasından önce, katılımcıların özet hakkında yorum yapmasına imkân veren bir süreç bulunması ve özet yayımlandıktan sonra daha geniş şekilde yorumlara açılması gerektiği önerilmiştir. Süreç hakkında bilgi sağlamak amacıyla, Çalışma Grubu oturumunun kenarlarında yapılanlar dâhil, gayri resmî toplantıların düzenlenebileceği de ifade edilmiştir.

Komisyon karar alırken gözlemci Devletlerin ve kuruluşların rolüne ilişkin bir soru gündeme getirilmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.24, para. 2).

Müzakerelerin ardından, Danışma Merkezinin faaliyete geçirilmesine ilişkin sürecin şu şekilde yürütülmesinin önerildiği belirtilmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.23, para. 33):

- AC-OP toplantılarının özetleri, o toplantının katılımcıları arasında yazılı bir istişare sürecine tabi olacaktır. Özet, Komisyon ve Çalışma Grubu III heyetleri tarafından yapılacak ilave yorumlar için de dolaşıma sunulacaktır. Özet, alınan yorumlarla birlikte Komisyonun bir sonraki oturumuna sunulacaktır.

- Sekreteryadan, dile getirilen meseleler yelpazesini yansıtmayı ve uygun olduğu ölçüde Statünün gözden geçirilmiş bir sürümünü hazırlayarak, Danışma Merkezinin faaliyete geçirilmesine ilişkin diğer hususlarla birlikte sunması istenecektir; böylece Komisyon, bir sonraki oturumda Statüyü nihai hâle getirmek ve Merkez'i faaliyete geçirmek için bilgiye dayalı kararlar alabilecektir.

- Çalışma Grubu III'ün bir oturumunda, AC-OP toplantıları hakkında delegeleri bilgilendirmek ve ilave görüşler toplamak üzere yan etkinlik(ler) düzenlenebilecektir. Sekreteryadan, Danışma Merkezinin faaliyete geçirilmesine ilişkin ilave gayri resmî toplantılar düzenlemeyi değerlendirmesi istenecektir.

Komisyon, Sekretaryadan AC-OP toplantılarına destek sağlamayı sürdürmesini isteme yönündeki talebini yinelemiş olup; buna, **arka plan belgelerinin hazırlanması ve mevcut kaynaklar dâhilinde** gelişmekte olan ülkelerden katılımcılara **kısmi seyahat desteği sağlanmasının** da dahil olduğu belirtilmiştir. Komisyon ayrıca, Sekretaryadan, ilave AC-OP toplantılarına ev sahipliği yapma ilgisini beyan eden Hükümetlerle **istişareyi sürdürmesini** talep etmiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.24, para. 3).

4. EK KAYNAK İHTİYACI VE ISDS REFORMUNUN TAMAMLANMASINA YÖNELİK ÇAĞRI

Komisyon, A/CN.9/1217 belgesini temel alarak ISDS reformunun uygulanması için gereken kaynak ihtiyacını değerlendirmiş ve müzakerelerini, ISDS reformunu ilerletmek ve tamamlamak amacıyla (aşağıda “ISDS Projesi” olarak anılacaktır) **iki yıllık uzatılmış bir dönem** için (2026–2027) Sekretaryaya **ilave konferans süresi ve destekleyici kaynaklar** tahsis edilmesini Genel Kurula tavsiye edip etmeyeceği üzerinde yoğunlaştırmıştır.

Komisyon, Çalışma Grubu III’ün 50. oturumunda, ek kaynakların süresinin sona ermesinin muhtemel sonuçlarını ve A/CN.9/1217’de yer verilen çalışma planına dayanarak çalışmaların nasıl sürdürülebileceğini ele aldığını kaydetmiştir.

ISDS Projesinin ivmesini korumak için **ek kaynak tahsis edilmesini tavsiye etmeye** geniş destek ifade edilmiştir. Önerilen çalışma planı genel olarak **dengeli** görülmüştür; farklı çıkarları dikkate alırken ISDS Projesinin makul bir sürede tamamlanmasını öngörmektedir.

ISDS reformunun **özellikle gelişmekte olan ülkeler** ve onlar için kritik önemdeki reform unsurları bakımından **önemi ve aciliyeti** vurgulanmıştır. Çalışmaların sürdürülmesinin anlamlı reform sonuçlarına ulaşmak için **zaruri** olduğu belirtilmiş; ek kaynakların onaylanmasıyla Komisyonun bu önemli süreci desteklemeye yönelik taahhüdünü göstereceği ifade edilmiştir.

Kapsayıcılık ve şeffaflığın sağlanması gereği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, Çalışma Grubunun oturumlarının **canlı yayınlanmasının** sürecin kapsayıcılığını artıracığı ve katılımcı delegeler için **maliyet tasarrufu** sağlayabileceği kaydedilmiştir. Komisyonun, Komisyon ve Çalışma Grubu oturumlarının canlı yayınlanmasına imkân tanıyacak gerekli kaynakların sağlanmasını **Genel Kurula tavsiye etme** konusunda mutabık kaldığı hatırlatılmıştır (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.24, para. 8).

Ayrıca, Sekreteryanın ISDS Projesine sunduğu hizmetlerin, diğer çalışma gruplarına ve Komisyonun genel çalışma programına sağlanan hizmetlerle **uyumlu ve dengeli** olduğu; talep edilen kaynakların Komisyonun farklı çalışma akışları arasındaki **adil iş dengesini** koruyacağı kaydedilmiştir.

Bununla birlikte, bazı heyetler için sınırlı **insan kaynağı** ve çakışan yükümlülüklerin, Çalışma Grubu III toplantılarına tam katılımı sıklıkla engellediği belirtilmiştir. Resmî oturumlara paralel yürütülen **oturumlar arası toplantılar** dâhil, **gayri resmî süreçlerin** sayısının artmasına ilişkin kaygılar dile getirilmiştir. Bu tür gayri resmî toplantıların **gerekliliği ve sıklığının** dikkatle değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu çerçevede, söz konusu süreçlere geniş katılımı sağlamak için **hibrit toplantılar** ve **gelişmekte olan ülkelerden gelen delegelere seyahat desteği** gibi tedbirlerin alınmasının önemine işaret edilmiştir.

Bir görüşe göre, Komisyonun **ek kaynakların uzatılmasını tavsiye etmesi uygun değildir**. 2021'de Genel Kurul tarafından yapılan ek kaynak tahsisinin **tek seferlik dört yıllık** bir dönem için olduğu, dolayısıyla bir uzatmanın gerekçelendirilemeyeceği belirtilmiştir. ISDS reformunun bazı unsurlarındaki **uzlaş eksikliğinin**, toplantıların sayısını ve sıklığını artırmakla giderilemeyeceği ifade edilmiştir. Ayrıca, Birleşmiş Milletlerin mevcut **mali durumu** ışığında böyle bir talebin uygun olmayacağı; bunun yerine, Çalışma Grubunun önceliklerini daha iyi belirleyerek bu öncelikleri **mevcut kaynaklar** dâhilinde gerçekleştirmeye çalışması gerektiği dile getirilmiştir.

Bu kaygılar not edilmekle birlikte, Komisyon ilerlemenin **yapıcı bir biçimde** ve **güncellenmiş çalışma planına** uygun olarak sürdürülmesi gerektiğini yinelemiştir. Çalışmaların yürütülmesinde **esnek bir yaklaşım** benimsenmesi ve çalışma planının Çalışma Grubunun mevcut ihtiyaçlarına **uyarlanması** gereğine vurgu yapılmıştır; Komisyon, Çalışma

Grubundan çalışmalarına **etkin biçimde** devam etmesini istemiş ve bir sonraki oturumunda **somut ve esaslı reform unsurlarını** sunmaya teşvik etmiştir.

Müzakerelerin ardından ve güçlü destek temelinde, Komisyon, A/CN.9/1217 belgesinde özetlendiği şekilde, **2026'dan 2027'ye kadar iki yıllık** bir dönem için Sekretaryaya **ilave konferans süresi ve destekleyici kaynaklar** tahsis edilmesini **Genel Kurula tavsiye etmeye** karar vermiştir. Bununla birlikte, bir temsilci söz konusu karara ilişkin daha önce ifade ettiği **çekinceyi** yinelemiştir (A/CN.9/LVIII/CRP.1/Add.24, para. 13).

5. 60. YIL KUTLAMALARI VE DİĞER HUSUSLAR

Komisyon, 2026 yılının, 1966 yılında kurulan UNCITRAL'ın kuruluşunun 60. yıl dönümüne tekabül edeceğini not etmiş ve bu dönüm noktasını, UNCITRAL'ın uluslararası ticaret hukukunun kademeli uyumlaştırılması ve modernleştirilmesine yaptığı önemli katkıları kutlamak için bir fırsat olarak tanımıştır. Son yıllarda gelişmekte olan ülkelerin UNCITRAL çalışmalarına artan katılımı vurgulanmıştır. UNCITRAL'ın 60. yıl dönümünün, geçmişte ve hâlihazırda üye olan Devletleri anma faaliyetlerine dâhil etmek ve UNCITRAL metnlerinin kendi yargı alanlarındaki etkisini öne çıkarmak için değerli bir fırsat teşkil edebileceği kaydedilmiştir.

Komisyon, UNCITRAL'ın 60. yıl dönümünün; dijital ticaretin artan önemi, sürdürülebilir kalkınma ve dayanıklı tedarik zincirleri dâhil olmak üzere uluslararası ticaretteki son gelişmeler üzerine düşünmek için zamanlı bir vesile sunacağını gözlemlemiştir. Bu bağlamda Komisyon, ortaya çıkan küresel önceliklere hukukî standartların geliştirilmesi yoluyla yanıt verme yönündeki yetkisinin geçerliliğini yeniden teyit etmiştir. UNCITRAL'ın önümüzdeki on yıllar boyunca amacına uygun kalmasını ve gelişmekte olan ülkelerin daha da fazla katılımıyla kapsayıcı ve çözüm odaklı bir forum olarak hizmet vermeyi sürdürmesini sağlamanın önemi vurgulanmıştır.

Komisyonca **yerinden (decentralized) etkinlikler** düzenlemesi teşvik edilmekte olup, hükümetler ve ilgili paydaşlar tarafından düzenlenecek anma faaliyetlerinin ihtiyaç ve tercihlere bağlı olarak çeşitli biçimler (çevrim içi, yüz yüze veya hibrit) alabileceği bilgisi

verilmiştir. Bu tür faaliyetler; konferanslar ve sempozyumlar, çalıştaylar ve yuvarlak masa toplantılarının yanı sıra kamuoyu farkındalık kampanyalarını içerebilecektir.

Komisyon, hükümetleri ve ilgili paydaşları, bu önemli dönüm noktasını kutlamak, UNCITRAL’i ve çalışmalarını daha da güçlendirmek amacıyla faaliyetlere ev sahipliği yapmaya veya bu faaliyetleri desteklemeye çağırmıştır.

Komisyon, ülke bazlı etkinlik önerileri için Sekretaryanın paylaşacağı **özel bir URL** üzerinden koordinasyon sağlanacağını ifade etmiştir.

Hükümetlerin katkılarıyla gerçekleştirilecek kutlama etkinlikleri kapsamında Tokyo, St. Petersburg, Singapur ve Afrika bölgesinde faaliyetler öngörülmektedir.

SONUÇ

Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümüne İlişkin Danışma Merkezi’ne (Advisory Centre) ilişkin olarak Paris’te **1-3 Aralık 2025** tarihlerinde düzenlenmesi planlanan üçüncü AC-OP (Danışma Merkezi-İşlevselleştirme) toplantısıyla birlikte (önceki toplantılar sırasıyla Bangkok ve Erivan’da gerçekleştirilmişti) Danışma Merkezi’nin ana yapısının ve merkez ofisinin (headquarters) yeri ile bölgesel ofislerin (regional offices) usulüne ilişkin kararların olgunlaştırılması hedeflenmektedir.

UNCITRAL Sekretaryası, devletlerden **13 Ekim 2025** tarihine kadar Danışma Merkezi’nin merkez ofisine ev sahipliği yapmak için yazılı tekliflerini iletmelerini talep etmiştir.

Komisyonun bir sonraki (59.) oturumunun **22 Haziran – 10 Temmuz 2026** tarihlerinde New York’ta gerçekleşeceği bildirilmiştir.

Av. Senem BAHÇEKAPILI VINCENZI
İTOTAM GENEL SEKRETERİ

Av. Alper YEŞİLTAS
İTOTAM DAVA MÜŞAVİRİ